

2. Кочешкова І.М. Тенденції розвитку венчурного фінансування в Україні / І.М.Кочешкова, Н.В. Трушкіна // Економічний вісник Донбасу. – 2016. – №2(44). – С.129-135.

3. Офіційний сайт Української асоціації інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua/>

УДК 005.52:005:334

Л. О. Примостка
д. е. н., професор, зав. кафедри
менеджменту банківської діяльності
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

РИНОК ДЕРИВАТИВІВ ЯК МЕХАНІЗМ ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ДИСБАЛАНСІВ

Поява макроекономічних дисбалансів значною мірою обумовлена нездатністю економічних агентів об'єктивно оцінити ризики та адекватно відреагувати на них. Зростання та поступове накопичення ризиків за умови їх реалізації стає відправною точкою розгортання кризових явищ. Інтеграційні процеси, які в сучасному світі протікають досить активно, формують сукупність факторів ризику. Як показала глобальна фінансова криза, недостатня увага до проблем управління фінансовими ризиками як на міжнародному, так і на національному рівнях призвела до загострення кризових явищ в більшості країн світу. Інноваційні можливості для активного управління ризиками надає міжнародний ринок деривативів (строковий ринок), створюючи механізми трансферу фінансових ризиків окремо від тих реальних активів, у зв'язку з якими цей ризик виникає.

Глобальний строковий ринок – найбільш динамічний сегмент фінансового ринку, на якому постійно відбуваються зміни та вводяться в обіг інноваційні інструменти. Цей ринок функціонує у двох формах – біржовій (ETD), на яку припадає близько 15% світової торгівлі деривативами, та позабіржовій (OTC),

яка формує 85%. Строкові біржі є центрами ціноутворення за багатьма активами, а також механізмом перерозподілу (трансферту) фінансових ризиків між учасниками ринку. Протягом десяти років (2003-12рр.) обсяги біржових строкових угод зросли більше, ніж утричі. І хоча у 2012 р. відбувся спад біржової торгівлі деривативами, в подальшому тенденція зростання відновилася, а у 2016 р. світовий обсяг біржових деривативів досяг нового історичного максимуму в 25,22 млрд. дол. США [1,2]. Загальний обсяг ф'ючерсних торгів у 2016 р. зріс на 9,4% порівняно з 2011 р., коли цей показник досяг пікових значень 24,98 млрд. дол. США.

Біржовий ринок деривативів неоднорідний за своєю внутрішньою інституційною структурою, в якій сформувалося кілька груп бірж. У 2016 р. 82% загального обсягу біржових контрактів було зосереджено на трьох основних біржах: CME Group – 55%, біржі Eurex належить 15%, а ICE Futures Europe - 12%. Лише в 2016 р. на цих біржах обсяг торгівлі похідними інструментами за короткостроковими процентними ставками (STIR) та за довгостроковими похідними (LTIR) зріс на 83% [1,2]. На цих трьох біржах продовжує істотно збільшуватися кількість відкритих позицій за довгостроковими контрактами на процентні ставки, що свідчить про зростання попиту на інструменти хеджування процентного ризику саме в довгостроковій перспективі. Постійні зміни відбуваються і в регіональній структурі біржового ринку. Традиційно найбільше угод з деривативами укладалося на американських біржах, однак у 2010 р. вони вперше поступилися строковим біржам Азіатсько-Тихоокеанського регіону, частка яких в 2012р. склала 35,6%, тоді як Північної Америки – 33,6%, а Європи – 20,7%. У 2016 р. ситуація знову змінилася і торгова активність в Латинській Америці зросла на 11,3%, у Європі - на 8,0%, а на північноамериканських біржах - на 4,8% [1,2]. В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, навпаки, обсяги торгів деривативами знижуються третій рік поспіль, однак домінуюча позиція цього регіону зберігається й нині, хоча його частка у загальному обсязі світової економіки

скоротилася до 36% (2016р.). Перспективи розвитку ринку деривативів пов'язуються саме з біржовою торгівлею.

Позабіржовий сегмент строкового ринку досить потужний за сукупним обсягом угод, а його середньоденний оборот постійно зростає: з 2,1 трлн. дол. (2010 р.) до 2,7 трлн. дол. США у квітні 2016 р. Близько 80% обороту формують строкові угоди за процентними ставками (IR). Популярністю користуються й процентні свопи, середньоденний оборот яких становить 1,9 трлн дол. США (або близько 75% всіх IR). Середньоденний оборот форвардних угод за процентними ставками (FRA) складає 651 млрд. дол. США (близько 25% IR). У структурі позабіржового строкового ринку ще по 10% належить валютним деривативам та CDS – інструментам хеджування ризиків компаній або держав від дефолту. Такі угоди укладаються з метою хеджування короткострокових міграцій капіталів, насамперед між високорозвинутими країнами (США – Європа – Японія). Саме завдяки цим трьом регіональним ринкам короткострокові капітали легко долають суверенні кордони держав, майже не помічаючи їх і розподіляючи ризики (процентні, валютні, ризики дефолтів) по всій фінансовій системі світу. В 2016р. відбулася зміна географічних лідерів позабіржової торгівлі деривативами: США стали найбільшим центром, обігнавши Великобританію, що пов'язано зі стрибком обороту доларових контрактів. Частка США у світовому обороті зросла з 23% у 2013 р. до 41% у 2016 р. Частка Великобританії знизилася з 50% до 39%. В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні торгівля деривативами в Японії та Австралії поступилася ринкам Гонконгу та Сінгапуру, де обсяги торгів значно зросли.

В Україні торгівлю деривативами було започатковано в 1994р., однак вона не отримала належної підтримки, тому зараз відіграє незначну роль. На противагу світовим тенденціям вітчизняний строковий ринок розвивається переважно у біржовому сегменті, частка якого становить майже 95%. Специфіка розвитку цього ринку полягає в домінуванні спекулятивних тенденцій, а це не дозволяє створити сприятливе середовище для хеджування

фінансових ризиків, в якому відчувають гостру необхідність всі учасники ринку. І хоча строковому ринку потрібні і хеджери, і спекулянти, значне переважання останніх створює додаткові загрози для існування власне самого ринку [3]. Переважання спекулятивних мотивів призводить до зростання ймовірності зміни цін деривативів, яке не відображає реальних цін на базові активи. Причин такого стану кілька, серед них – недосконалість правового поля, неузгодженість та фрагментарність регулювання операцій з похідними інструментами. Валютна політика НБУ не створює умов для вільного руху капіталів, який є одним із важливих факторів ефективного функціонування всього фінансового ринку. Тому реалізація політики пом'якшення регулювання вільного руху капіталів, пов'язаного з надходженням прямих інвестицій, у контексті Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, а також реформа ринку деривативів з чітким визначенням його сутності, механізму функціонування та умов обігу похідних фінансових інструментів, здатна створити основу для запровадження механізмів хеджування в реаліях української економіки.

Список літератури:

1. IFRS. Global Standards for the world economy. [Елект.ресурс: <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Financial-Instruments-A-Replacement-of-IAS-39-Financial-Instruments-Recognition/Documents/IFRS-9-Project-Summary-July-2014.pdf>]
2. Bank for international settlements [Електр. ресурс: <https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2017e.htm?m=5%7C24>]
3. Прогнозування та хеджування фінансових ризиків: монографія / За ред. проф. Л. О. Примостки. — К. : КНЕУ. 2014. — 424 с.

УДК 338.48

**М. О. Пулеха,
К. Ю. Часовнікова
студентки 4 курсу, крд 403
фінансово-економічного факультету
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»**